

סיוע לחשודים על השביעית מפני דרכי שלום 2
R' Sammy Bergman- sbergman@torontotorah.com

1. גיטין סא.

מתני' משאלת אשה לחבירתה החשודה על השביעית נפה וכברה וריחים ותנור אבל לא תבור ולא תטחן עמה אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה אבל משתטיל את המים לא תגע עמה לפי שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום ומחזיקין ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום :
גמ' מאי שנא רישא ומ"ש סיפא אמר אביי רוב עמי הארץ מעשרין הן רבא אמר הכא בעם הארץ דר"מ וטומאה וטהרה דרבנן

2. מנחת שלמה שביעית ה:ט

יש לעיין אי מה דהתירו הכא משום דרכי שלום הנו דוקא באופן שגם אם לא תשאלנה אשת החבר תמצא לשאול הכלי, דאז לא הוי איסור לפני עור ממש רק איסור מסע מדרבנן כמו שביארו האחרונים או דמותר גם באופן שלא תמצא לשאול דהוי כתרי עברא דנהרא שהוא לפני עור גמור

ומפשטא דמתניתין משמע דכל אופן שרי וצריך לומר דרק באופן זה שאינה מוסרת לחשודה את גוף האיסור כמו יין לבזיר רק נותנת לה אפשרות לעבור האיסור עי שמשאלתה הכלים לא חשיב ספיקא דאורייתא דלפני עור וכמו שנתבאר לעיל משנה ו ולכן כיון דאיכא למיתלי אף דלא חשיב כתלייה גמורה כמבואר בראשונים מ"מ התירו משום דרכי שלום

שיטת ר"ת: אין במכר מפני דרכי שלום

3. ספר הישר לר"ת (חלק החידושים) סימן קכא

ואמר ר' דלעולם כשאין לה אלא דבר האסור דליכא למיתלי להיתירא קא מיירי. ודקאמרת אמאי משאלת הלא בשביעית אסור למכור. אומר ר' (דבשביעית) [דבמכירה] ליכא משום דרכי שלום כיון דאינו בחנם דגבי פרה מאי דרכי שלום [איכא]. וכן בכל מקום שתמצא במקום אחד מותר ובמקום אחד אסור כגון הכא תריץ הכא בחנם הא שלא בחנם דליכא משום דרכי שלום

4. חזון איש שביעית יב:ט

ונראה דהא דהקילו חכמים בספק אע"ג דספק מכשול ודאי אסור ליתן לפני עור, והיה ראוי להחמיר בספקות, משום דאם באנו להחמיר בספיקות נמי נעשה מכשול, שנמנע חסד ודרכי חיים ושלום מעצמנו ומהם, והן רק ע"ה וחייבין אנחנו להחיותם ולהיטיב עמם וכש"כ שלא להרבות שנאה ותחרות בינינו וביניהם, ועוברין על לא תשנא ועוד כמה לאוין שאין איסורין קל מאיסור זה שאנו באין להציל אותם ממנו... והלכך שקלו חז"ל בפלס עד כמה שישלהתנהג לקונסם ולמשוך ידינו מהם ושלא נגרום מכשולים יותר גדולים להם ולנו, והכריעו לאסור למכרם בזמן שהוא ודאי לעבירה ולהתיר בספק וזו דרך הממוצעת והישרה

שיטת חכמי ספרד: הכל תלוי בתלייה

5. חידושי הרמב"ן מסכת עבודה זרה דף טו עמוד ב

והא דתנן אלו דברים שאין האומן רשאי למכרם בשביעית. קשיא ליה לר"ת ז"ל מדתנן בפ' הניזקין ואיתא נמי בהאי פירקא בשביעית משאלת אשה לחבירתה החשודה על השביעית נפה וכברה ריחים ותנור. ופריק ר"ת התם בדליכא למיתלא ומפני דרכי שלום הוא דשרי, אבל גבי מכירה ליכא משום דרכי שלום שאם אינו רוצה למכור כליו מי יכוף אותו בכך כמו שכתב בספר הישר. ואינו נכון דודאי גבי אומן כיון דלכ"ע מזבין ולהאי לא מזבין איכא איבה, אלא התם איכא למיתלא הוא ואי אמרת א"כ למה לי מפני דרכי שלום בלא"ה נמי כל היכא דאיכא למתלי תלינן, לא כיון דלא מטיא הנאה לידיה הו"א לא לישאול ולא ליקום בספק איסורא, מפני דרכי שלום הוא דשרו רבנן. ובירושלמי בפרק ה' דשביעית כך פירשו ר' זעירא בעא קמי ר' מונא מתניתא בסתם אבל במפרש לא אמר ליה וסתמו לאו כפירושו אני אומר נפה לספר בה מעות כברה לכבור בה חול ריחים לטחון בהם סמנים תנור לטמון בו אונין של פשתן.

6. חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף טו עמוד ב

מיהו אצרכינן אכתי לטעמא דמפני דרכי שלום דכיון דשאלה הוא ולא מטיא ליה הנאה מיניה הוה אמינא דלא לישוי נפשיה בספק איסורא בכדי אי לאו טעמא דדרכי שלום, אבל בכלי האומן שאסרו דאי למלאכה דהשתא בעי להו אי אפשר אלא לעשות בהם מלאכה דאיסורא דהני כלים לא מעלו אלא לעבודה, כיון דליכא למיתלא לא שרינן מפני דרכי שלום.

7. חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף טו עמוד ב

מי דמי התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית. תמיה לי מילתא מאי קאמר אדרבה נהי דהתם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית איכא איסורא אחרינא והיינו איסורא דלפני עור, והא חמיר שהוא איסור שבגופו טפי מאיסורא דהכא שאינו בגופו, ומסתברא לי דהכי קאמר דהתם כיון דליכא אלא לאו דלפני עור אין לאו דלפני עור אלא כשנותנו למי שיעשה בו עבירה ודאי, ורבנן אסרו אפילו

סתמו היכא שיש רגלים לדבר לחוש שיעבור בו זה עבירה ועשו סתמו כפירושו, וכל היכא דאיכא למיתלי לקולא דלאו לעבירה בעי ליה אוקמוה רבנן אדינא והתירוהו, אבל הכא שהוא מוזהר מן התורה על שביתת בהמתו כל היכא דאיכא חשש מלאכה חיישינן ואסרו רבנן ולא תלינן לקולא...

8. חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף טו עמוד ב

מתקיף לה רב אשי. פירוש לאתקפתא דרבה דלעיל, וכל היכא דאין אדם מצווה מי שרי. כלומר וכי טעמא דשרו ב"ה בפרה משום דאין אדם מצווה וליכא אלא לאו דלפני עור הוא, והרי כלים דאין אדם מצווה על שביתתם בשביעית ותנן (שביעית פ"ה מ"ו) אלו הן כלים שאין האומן רשאי למכרן בשביעית, כלומר לישראל חשוד על השביעית, המחרישה וכל כליה העול והמזרה והדקר, פירוש ואף על גב דאיכא קצת למיתלי למימרא דלשתא אחריתא בעו להו, לא סגי לן ותלינן לחומרא לומר דאילו לשתא אחריתי בעו להו למה ליה למזבנינהו מהשתא ולעילוי נפשיה בחשדא, **אלא ודאי לעולם כל היכא דאיכא למיתלי כלומר שקרוב לודאי לתלות לקולא, תלינן, ואפילו היכא דאדם מצווה, וכל היכא דליכא למיתלי כלומר דליכא למיתלי בענין דליהוי ביה אומדנא דמוכח לקולא, לא תלינן אף על גב דאינו מצווה, שאין הדבר תלוי אלא בדאיכא למיתלי שפיר או ליכא למיתלי**

9. ריטב"א עבודה זרה ו:

ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול והא הכא דכי לא יהבינן ליה שקיל להו איהו דקאמרינן דעבר משום לפני עור הכא במאי עסקינן דקאי בתרי עברי נהרא. פי' דלא מצי שקיל לה דייקא נמי דקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן שמע מינה וכן הלכה מיהו ה"מ לענין לפני עור לא תתן מכשול דכל היכא דתבעי לה סתמא דומיא דמתני' והא דנזיר ואבר מן החי שאנו חוששין לתקלה כל היכא דמצי עביד איסור שלא על ידינו ליתא משום ולפני עור ואעפ"י שאפשר שהוא מרבה באיסור על ידינו לא חיישינן אבל מכל מקום אי תבע ליה בפירוש לאיסורא נהי דמשום ולפני עור ליכא אכתי איסורא במלתא משום מסייע ידי עוברי עבירה כל שאנו גורמין לו לעשות איסור או להרבות באיסור וכדקיימא לן שאין מסייעין ידי ישראל בשביעית ואפילו לומר להם הוחזקו אסור ולא עוד אלא שאנו חייבין למחות בידו דכל ישראל ערביין זה לזה וכ"ש שאסור להם לגרום להם לעשות שום איסור או להרבות באיסור

שיטת תוספות: תלייה דחוקה עם צירוף דרכי שלום

10. תוספות מסכת גיטין דף סא עמוד א

ואומר ר"ת דהכא בידוע שאין לה אלא פירות שביעית הלכך אי לאו משום דרכי שלום הוה אסור ובמכר דלא שייך דרכי שלום אסור היכא דליכא למיתלי וכן משמע בירושלמי דקאמר אני אומר נפה לספור בה מעו' כברה לכבר בו חול ריחים לטחון בו סמנין תנור לטמון בו אונין של פשתן משמע דמיירי דאין לו תבואה של היתר למיתלי בה וההיא דירושלמי לא הוה תלייה גמורה כפרה לשחיטה דא"כ בלא דרכי שלום נמי הוה שרי כמו במוכר וא"ת לפירוש ר"ת מאי פריך בגמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא כיון דבודאי בפירות שביעית איירי וי"ל דקסבר הש"ס דאחמור רבנן בתבואת החשודים כאילו הוא בודאי טבל דאוקמיה אחזקה

11. בית הבחירה (מאירי) מסכת עבודה זרה דף טו עמוד ב

זה שכתבנו בהתר השאלת נפה וכברה שהוא משום איבה י"מ אף באלו מפני שאין מיוחדים לעבירה ויש לתלות בהם לקולא כגון נפה למנות בה מעות וכברה לכבור בה את החול וכן היא שנויה בתלמוד המערב שבמסכת שביעית ולא יראה לי כן שאם כן לא הוצרכו לבא עליה מפני דרכי שלום אלא שלדעתי לא אמרוהו כן בתלמוד המערב אלא שלא להתיר אלא בסתם שמאחר שיש כאן איבה תולין בה אף על צד רחוק כגון אלו שהזכרנו אבל מה שאין בו צד איבה אין תולין בו על צדדין רחוקים כאלו שאם כן אף במחרישה וחברותיה יש לתלות בהם לקצת דברים רחוקים אלא שכל שאין שם איבה אין תולין אלא בדברים המצויים ולשון תלמוד המערב מתניתין בסתם אבל במפרש לא ושאלו בה וסתמו לא כפירושו כלומר והרי אלו כלים המיוחדים לכך הם ותירץ שאני אומר נפה למנות בה מעות כברה לכבור בה חול כלומר ומאחר שיש שם איבה תולין אף בדברים שאין מצויים ומ"מ בחמישי של גיטין ס"א א' פרשונה בשטה האחרת ויישבנו שם מה שהוצרכו לבא עליה מפני דרכי שלום:

12. ר"ש שביעית ה:ט

וי"ל דהכא בידוע שאין לחברתה כי אם פירות שביעית וכן מוכח בירושל'...ומדלא קאמר לצורך פירות ששית משמע דאיירי אע"ג דלית ליה פירות ששית ואפילו הכי היה רוצה ר' מנא להתיר מפני דרכי שלום דשייך בהני טפי כדאשכחן בפ' המזיר גבי נדרה שלא תשאל ולא תשאל נפה וכברה וריחים ותנור שמשאיתו שם רע בשכונתיה ור' זירא לא שרי אלא בשאלה סתם דיש לתלות ומ"מ צריך טעמא דדרכי שלום לפי שאין זו תלייה גמורה דלספור מעות ולכבור

13. תוספות יום טוב שביעית ה:ט

וכולן כו'. בירושלמי מפרש דלא קאי הך טעמא דמ"ש אלא אמתניתין דמשאלת אבל לכולהו דלעיל מינה לא קאי ומשום הכי מפרש הירושלמי וכמו שכתב הר"ב דנפה תלינן לספור כו' ולא תלינן שינפה לטחינה וכן כולן ולדבר של היתר וכהנהו דתלינן במתניתין דלעיל מהך אלא

דהכא מיירי בידוע שאין לה פירות של היתר למיתלי בה והלכך הנך תלויות לא הוי גמורות כהנהו דלעיל ואי לאו מפני דרכי שלום לא הוה שרינן להו ואי לא הוה לן למתלי כלל לא היה טעם דדרכי שלום כל כך להתיר לסייע ידי עוברי עבירה שהוא בכלל לפני עור כו' ודוקא בהני דנפה וכברה כו' מועיל דרכי שלום עם תלייה כל דהו משום דבהו שייך טפי דרכי שלום. הר"ש:

14. תוספות יום טוב מסכת שביעית פרק ה משנה ו

שאינן האומן רשאי למוכרם - לשון הרמב"ם אמר הכתוב (ויקרא יט) לפני עור לא תתן מכשול ר"ל מי שסגרה עיניו התאוה ויצר הרע לא תעזור אותו להוסיף בעורונו ותוסיף להרחיקו מן היושר ומפני זה אסור לעזור עוברי עבירה ולא יתקנו להם כלים אבל ראוי לקלקל להם:

פסק הלכה

15. רמב"ם הלכות ביכורים פרק ח הלכה יג

אשת חבר מרקדת ובוררת עם אשת עם הארץ אבל משתטיל מים בעיסה לא תסייע אותה מפני שהיא עושה עיסתה בטומאה, וכן הנחתום שעושה בטומאה לא לשין ולא עורכין עמו שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה אלא מוליכין עמו פת לפלטר.

16. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ח הלכה ו-ז

ומוכר לחשוד פרה חורשת בשביעית שהרי אפשר לשוחטה ומוכר לו שדהו שהרי אפשר שיובירה אבל לא ימכור לו שדה האילן א"כ פסק עמו על מנת שאין לו באילן ומשאילו סאה למדוד בה אעפ"י שהוא יודע שיש לו גורן שהרי אפשר שימדוד בה בתוך ביתו ופורט לו מעות אף ע"פ שהוא יודע שיש לו פועלים וכולן בפירוש אסורים. וכן משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה רחים ותנור, אבל לא תבור ולא תטחון עמה.

17. שבת הארץ ח:ז

וכן משאלת אשה לחברתה, החשודה על השביעית, נפה וכברה, רחים ותנור, אבל לא תבור ולא תטחון עמה. * ודוקא בסתם מותר להשאילה כל אלה, שאנו תולין בהיתר מפני דרכי שלום, אפילו בתליה רחוקה, כגון נפה שמא היא צריכה לספור בה מעות, כברה לכבור בה חול, רחים לטחון בהם סממנים, תנור לטמון בו אונין של פשתן [ונראה מזה שאין קדושת שביעית נוהגת בפשתן]. אבל אם היא מפרשת בשביל פירות שביעית, אסור לתן לה כלום. ויש* מי שנראה מדברייהם. שתליה זו, שאנו תולין בכל אלה, כיון שאינה אלא מפני דרכי שלום, לא שייכה אלא בשאלה, שיש במניעות שאלה משום איבה, אבל במכירה, שאין בה משום דרכי שלום כשאינו מוכר לו, אסור לסמוך על תלי' כזאת. ונראה שלדעתם הוא הדין בשכירות אין שייך דרכי שלום, וצריך דוקא תליה גמורה, שהדבר קרוב שאפשר לתלות בהיתר. וי"א*, שאין חילוק בין מכירה לשאלה, וממילא הוא הדין לשכירות, ומותר לסמוך על תליה זו, שבכל אופן יש כאן משום דרכי שלום, אפילו כשמונע ממכירה, וה"ה מהשכרה, על כן תולין להיתר, אפילו באופן הרחוק כעין שאמרנו.

18. מגן אברהם סימן שמז

ואסור להשאיל לאדם כלי מלאכ' אם הוא חשוד לעשות מלאכה בשבת אם לא שיש לתלות שיעשה בה מלאכת היתר ודוקא בדבר המצוי אבל בדבר שאינו מצוי אסור אם לא מפני דרכי שלום ע' בגיטין ד' ס"ה ובתו'

19. שו"ת אמרי יושר חלק ב סימן קטו

ד) וכ"ז למכור לסתם ב"א יש לומר היתר הנ"ל אבל למכור לאדם שמכיר בו המוכר שהוא חשוד ובוודאי לא יתקנו ואין מוכר נכרי בעיר הרי יש בזה משום לפ"ע דאו' ובדאיכא מוכר נכרי בעיר כבר כתבתי לעיל צד היתר עפ"י ד ריטב"א בע"א ויש להוסיף עוד כיון דישאל זה המוכר יש לו חנות למכור לכל וכשלא ימכור לחשוד יש בזה משום איבה אפשר דמשום איבה התירו איסור דרבנן דמסייע ודבר זה דיש בזה משום איבה למדתי מתורתו של הרמב"ן ז"ל בע"א דף ט"ו שהביא שם דברי ר"ת שהקשה אהא דמשאלת אשה לחברתה נפה בשביעית מפני דרכי שלום דהא כלים המיוחדים לעבודה אסור למכור ותירץ ר"ת דבשאלה איכא משום דרכי שלום אבל במכירה ליכא משום דרכי שלום, וכ' רמב"ן ע"ז דאינו נכון כיון דלכ"ע מזבין ולהאי לא מזבין איכא משום איבה יעו"ש וא"כ יש לומר דביש נכרי בעיר כיון דהוי רק חשש מסייע משום איבה התירו, אף דמבואר בגיטין דלא תטחון עמה וזה משום מסייע, ומוכח דבאיסור דאורייתא אף מסייע דרבנן לא התירו מפני דרכי שלום, מכ"מ יש לומר כל דאיכא איבה דמזבין לכ"ע ולהאי לא קיל יותר, ובשגם דלדעת ריטב"א ל"ש מסייע רק בשעה שעושה חבירו איסור בוודאי כמ"ש לעיל:

ה) וכ"ז ביש נכרי בעיר אבל באין נכרי בעיר למכור לחשוד הוי דאו' ואפילו משום איבה אין להתיר כמ"ש תוס' ע"א כ"ו ד"ה סבר ר"י דמשום איבה לא התירו איסור תורה ובהיות כן תמהני טובא על שיטת ר"ת שבתוס' גיטין ס"א ורמב"ן ע"א ט"ו בהא דמשאלת נפה וכברה דליכא מה למיתלי ואפ"ה התירו מפני דרכי שלום דהאיך אפשר שיתירו איסור תורה דלפ"ע מפני דרכי שלום... וזה תימה ואף להתוס' דיש בזה תלו' קצת הרי אין בתלו' זו כדאי להתיר כמ"ש שם והוי איסור תורה ממש והאיך יתכן להתיר מפני דרכי שלום... מחמת קושי' זו סובר ר"ת דכל הפרק הנ"ל בשביעית בפרה החורשת וכדומה מיירי בדיש לקנות אצל אחר נכרי וליכא לפ"ע מה"ת רק מדרבנן אסור

משום מסייע ומשו"ה כיון דאפשר במה לתלות אף נגד הרוב תלינן להקל והשתא נחא גם שיטת ר"ת שהתירו להשאיל נפה בשביעית משום דרכי שלום דזה נמי מיירי בדאפשר לו לישאל אצל נכרי והוי רק דרבנן והתירו משום דרכי שלום, ואף דבגמ' בגיטין מוכח דבשביעית דאו' לא היתרו משום דרכי שלום איסור דמסייע היינו מסייע בשעת מעשה דזה חמיר טפי כמ"ש לעיל. ולפי"ז אדרבא לשיטת ר"ת יש חומרא דאף דתלינן בדאפשר למיתלי בלפ"ע דוקא באיסור דרבנן בדלא קאי בתרי עברי דנהרא שיוכל לקנות אצל נכרי אבל בלאו דלפ"ע דאו' לא התירו לתלות נגד הרוב:

(ו) אמנם שיטת שאר הפוסקים וסתמת המשניות דשביעית מוכח דגם באין לו אצל מי לקנות תלינן להקל גם בפרה החורשת אף נגד הרוב וע"כ דלאו דלפ"ע קיל בזה משאר איסורין דכל דאפשר למיתלי שחבירו לא יעשה איסור תלינן עפי"ז הי' מקום להמציא היתר בנ"ד למכור אף לחשוד ובאין נכרי המוכר בעיר כיון דרק רוב בגדים נתפרים בשעטנז ומיעוט אינם שעטנז יש לתלות בהיתרא דמה שמוכר לחשוד אפשר דאינו שעטנז דהרי בלפ"ע תלינן אף נגד הרוב.... אמנם קשה לסמוך בזה באיסור תורה דאף דתלינן להקל נגד הרוב היינו דילמא לא יעשה איסור, ונפה ששואל לספור בה מעות כירושלמי שהביאו תוס' ע"א אבל הכא כשיש שם שעטנז הקונה בוודאי יעשה איסור אף שע"צ המיעוט אין שעטנז בזה אזלינן בתר הרוב,

סיומא דפסקא לענ"ד דביש נכרי בעיר המוכר מותר למכור לכל אף לחשוד ומכ"ש לסתם ב"א שאינם חשודים רק יש לתלות פתקא בחנות לפרסם הדבר לבל יכשלו ב"א כשרים ח"ו ובאין נכרי בעיר יש למכור לסתם ב"א ע"י תלוית פתקא הנ"ל ולפרסם בחנות ביותר שיש בזה שעטנז ומי שידוע שהוא חשיד בוודאי על שעטנז ולא יבדוק ולא יתקן כשאין נכרי אחר המוכר בעיר בגדים כאלה אין להקל:

20. שו"ת להורות נתן חלק ה סימן סז

(י) ומעתה יש לברר אם מותר להמציא מקוה לטבילת הגרים המזוייפים הנעשים ע"י הכתות הנ"ל, והנה במגן אברהם (סי' שמ"ז סק"ד) כתב "ואסור להשאיל לאדם כלי מלאכה אם הוא חשוד לעשות מלאכה בשבת, אם לא שיש לתלות שיעשה בה מלאכת היתר, ודוקא בדבר המצוי, אבל בדבר שאינו מצוי אסור אם לא מפני דרכי שלום, עיין בגיטין דף ס"א ובתוס"ם עכ"ל. ומקורו מסוגיא דגיטין (סא א)... ומבואר, דהיכי דיש לתלות בהיתר בתלייה גמורה, כי אז מותר לסייע לו אפילו היכי דליכא משום דרכי שלום, אבל בתלייה שאינה גמורה לא התירו אלא משום דרכי שלום, אבל היכי דליכא למתלי בהיתר כלל, כי אז אסור לסייע לו אפילו היכי דאיכא משום דרכי שלום. וכן מתבאר בר"ש שביעית (פ"ה מ"ט) ובתיו"ט שם עיין שם. וזה שכתב המג"א דבדבר המצוי מותר להשאיל לו כלי אף היכי דליכא משום דרכי שלום, כלומר שאותו דבר שתולין בו להיתר הוא דבר המצוי דהיינו תלייה גמורה, וכמש"כ במחצית השקל שם ובמשנה ברורה שם (סק"ז) עיין שם...

(יב) והיוצא מזה, דהיכי דליכא למתלי כלל בהיתר, אסור למכור או להשאיל לו כלי, כיון דבוודאי יעשה בו איסור ואין מחזיקין ידי עוברי עבירה - ושורשו משום הלאו דלפני עיור לא תתן מכשול וכמש"כ מהר"י קורקוס בפירושו על הרמב"ם (פ"ח משמיטה ה"א) עיין שם - ואם כן בנדון דידן כשממציאין מקוה לבעלי הכתות הנ"ל העושים על ידי זה גיור מזויף, והרי ברור שאין בזה שום מקום לתלות בהיתר והוי איסור ודאי וכמו שנתבאר, א"כ פשוט דאיכא בזה משום אין מחזיקין ידי עוברי עבירה, ואין בזה היתר של משום דרכי שלום וכמבואר.

(יג) ולכאורה היה מקום לומר דדוקא בנדון המגן אברהם הנ"ל שמשאיל כלי לאדם לעשות בו מלאכה בשבת, דדוקא בזה אסרו אם אין לתלות שיעשה בה מלאכת היתר, הואיל דהשואל יעשה בו מעשה שהוא מעשה איסור דהיינו מלאכת שבת, משא"כ בנדון דידן אין איסור בעצם מעשה הטבילה, דאף גוי גמור מותר לו לטבול במקוה כשרה, וא"כ יתכן דליכא בזה משום מחזיק ידי עוברי עבירה. ברם זה אינו, דהרי מקור הך דינא הוא במשנה גיטין (סא א) משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה ורחיים ותנור אבל לא תבור ולא תטחון עמה... ומבואר דאע"ג דאין שום מעשה איסור בניפוי וטחינה ואפייה, מכל מקום כיון שהאשה החשודה עושה הכנות לשמור את הפירות והיא חשודה שלא תבער, כבר אסור לסייע לה משום אין מחזיקין ידי עוברי עבירה אי לאו דאיכא למתלי בהיתר. וכן לא תבור ולא תטחון עמה ופירש"י "שאסור לסייע בידים ידי עוברי עבירה בשעת העבירה", ואף על גב דליכא שום מעשה עבירה בעצם הברירה והטחינה, ומכל מקום נקרא שעת עבירה ואסור לסייע לה, הואיל דבמעשה זה היא עושה עושה הכנה ברורה למעשה עבירה...

(יד) ועיין בפיהמ"ש להרמב"ם (תרומות פ"ו מ"ג) וז"ל, והמתעה אותו או מכשילו או מצוה עליו או המסייעו לדבר עבירה בשום פנים ממיני הסיוע וכו' הוא עובר על הכתוב שאמר ולפני עיור לא תתן מכשול אם היה הוא הסיבה לעבור העבירה, או עובר על הכתוב (שמות כ"ג) אל תשת ידך עם רשע, אם סייעו לאותו עובר עכ"ל. ומבואר מדבריו ז"ל דבר חדש, שהמסייע ידי עוברי עבירה אף באופן דליכא משום לפני עיור וכגון דלא הוי בתרי עברי דנהרא, מכל מקום עובר משום אל תשת ידך עם רשע. וכן מצאתי בחידושי זקני החתם סופר ז"ל לגיטין (סא א) דהרמב"ם מפרש הטעם דאין מחזיקין ידי עוברי עבירה משום דכתיב אל תשת ידך עם רשע, והיכי דבלא סיועו לא נעשתה העבירה איכא משום לפני עיור, והיכי דאינו רק מסייעו ומישרו הו"ל אל תשת ידך עם רשע עכ"ד. ועל פי זה מובן הא דאיכא איסורא להחזיק ידי עוברי עבירה אף היכי שאינו עושה עדיין את מעשה העבירה ממש אלא את הכשר העבירה, וכהא דהשאלת נפה וכברה שאין הניפוי והבירור מעשה עבירה ממש, ואעפ"כ אסור להשאיל אי לאו משום דרכי שלום ואי דאיכא תלייה בהיתר וכנ"ל, והיינו משום דאע"ג דלענין לפני עיור הוי בגדר לפני דלפני, מכל מקום אסור משום אל תשת ידך עם רשע, שמשמעותו שאסור לסייע לרשע לעבור על עבירה, ואף היכי דהוי בגדר לפני דלפני. ועיין מה שהארכנו בזה בשו"ת להורות נתן (ח"ג סי' כ"ג) ואכמ"ל. [וכעת ראיתי בשו"ת משיב דבר (יו"ד סי' ל"ב) שהאריך בדיון מסייע ידי עוברי עבירה עיין שם].

21. שו"ת כתב סופר יורה דעה סימן פג

ולא תיקשי הרי גם שלא בשעת עבירה אסור לסייע ומפני דרכי שלום דווקא התירו י"ל שאני התם להשאיל כלים נפה וכברה ותנור ורחי"א או לברור ולטחון כלם סיוע שיש בה ממש הם שצריכו' לאכילה וא"א בלא"ה, וצ"ל דאפשר לה להשאיל ממק"א דאל"ה הוי לפ"ע, ומ"מ אסור משום סיוע שצריכי' לטחינה ואפיה וכדומה ולולי משום דרכי שלום גם זה אסור, וסיוע בשעת איסור דחמיר לא התירו, אבל בנותן למומר שלו ויוכל לקחו בלא"ה אין בסיוע זו צורך ותיקון ותועלת לאכילה עצמה סיוע כזו מותרת ובשעה שעושה האיסור ס"ל לרא"ש ותוס' גם סיוע כזו מקו"ה דחיוב להפרישו כשרואי' כשעושה איסור כ"ש דאסור לסייע בשעת איסור אפי' סיוע כ"ד ועיי':

מתן אוכל למי שחשוד שאינו מברך

22. טור אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קסט

ואחר כך מביאים לפניו לאכול וכל דבר שמביאים לפניו שיש לו ריחא ואדם תאב לו צריך ליתן ממנו מיד לשמש ומיהו מדת חסידות הוא ליתן לו מיד מכל מין... ואחר כך מביאים לפניו לאכול וכל דבר שמביאים לפניו שיש לו ריחא ואדם תאב לו צריך ליתן ממנו מיד לשמש ומיהו מדת חסידות הוא ליתן לו מיד מכל מין

23. בית יוסף אורח חיים קסט

ומ"ש ואסור ליתן לו פרוסה אא"כ יודע בו שנטל ידיו ג"ז ברייתא שם השמש שלא נטל ידיו אסור ליתן פרוסה לתוך פיו ומדברי רבינו נראה דלתוך פיו לאו דוקא אלא אפילו לידו נמי אסור: וכתב ה"ר יונה בס"פ אלו דברים יש למדין מכאן שאין ראוי לתת לאכול אלא למי שיודע בו שיברך ונראה שכיון שמתכוין לעשות מצוה שנותן בתורת צדקה מותר ע"כ ואין דבריו נראים דהא ליתן לשמש נמי מצוה הוא ואפ"ה לא יתן לו אא"כ יודע שנטל ידיו:

24. ב"ה אורח חיים קסט

כתב ה"ר יונה בס"פ אלו דברים יש למדין מכאן שאין ראוי לתת לאכול אלא למי שיודע בו שיברך ונראה שכיון שמתכוין לעשות מצוה שנותן בתורת צדקה מותר ע"כ ורצונו לומר שביודע שלא נטל ידיו אם נותן לתוך פיו או לידו כדי לאכול עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול אבל במי שאינו יודע אם יברך אם לאו בשעה שנותן לו אינו עובר כלום אלא אדרבה מקיים מצות צדקה ואם אין עני מברך הנותן צדקה אינו עובר בזה על לפני עור בשעת נתינה וקיים מצות צדקה ואפילו יודע בו שהוא ע"ה גמור ולא יברך כלל לא מפני כך יבטל מצות צדקה ומה שהשיג על זה הב"י נ"ל דאינו השגה:

25. שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קסט:ב

לא יתן לאכול אלא למי שיודע בו שיברך, ויש מקילין אם נותן לעני בתורת צדקה (הר"י ס"פ אלו דברים).

26. מגן אברהם סימן קסט

ויש מקילין. ונ"ל דאם יודע בודאי שלא יברך אסור, ועיין ב"י והב"ה כ' וז"ל דוקא בנטילת ידים אסור דתיכף בשעה שנותן ידו כדי לאכול עובר משום לפני עור וגו' אבל בברכה בשעה שנתנו אינו עובר ואם אחר כך לא יברך מה עלינו לעשות:

27. ט"ז שם

בתור' צדקה. זה דעת הר"ר ונראה טעמו דמצות צדקה היא ודאי וספק אם יטול ידיו ואין ספק מוצי' מידי ודאי צדקה והקשה ב"י הא ליתן לשמש נמי מצוה היא ואפ"ה אין ליתן לו אא"כ יודע שנטל ידיו ונ"ל דהשמש נכנע תחתיו ולא ירע לבבו אם יזהירונו תחלה על הנטילה משא"כ באחר שמתוך כך יקצוף ולא ירצה לקבל ויתבטל מצות צדקה:

28. באור הלכה שם

(יא) בתורת צדקה - דלא מפקעין מצות צדקה בשביל חשש שמא לא יברך ואע"ג דגבי שמש בסעיף הקודם חיישינן התם הנתינה לאו בתורת צדקה הוא שנותן לו בעבור ששמשו [ל"ה] אך אם יודע בודאי שלא יברך אסור ליתן לו אף בתורת צדקה ודוקא אם מתוך רשעתו אבל אם מתוך אונסו שאינו יכול לברך לא נפקע מצות צדקה בשביל זה [פמ"ג]:

29. שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן לה

בהא דצריך כל אדם לשום דרכיו ולכוין מעשיו לשם שמים, חושבני, במי שבא אליו אורח חשוב, אשר איננו שומר תורה ומצוה, אבל עדיין יש לו אהבה לבני תורה, וגם תומך במוסדות תורה וכדומה, ואם הבעה"ב לא יתנהג אתו בנימוס המקובל לכבד אותו במידי דמיכל ומשתי, בגלל זה שמצד הדין אסור ליתן לאכול אלא למי שיודע שנטל ידיו ומברך (כמבואר בשו"ע או"ח סי' קס"ט סעי' ב'), וכמו כן אם אפילו בצורה מכובדת יבקש ממנו ליטול ידים ולברך, יראה הדבר כפגיעה ועלבון בכבודו, וזה גם ירגיז אותו מאד, ויתכן שבגלל הדבר הזה יתרחק חו"ש ביותר מהתורה, וגם יבוא לידי כעס ושנאה על כל ההולכים בדרך התורה, דבכה"ג חושבני, שנכון באמת לכבד אותו באכילה ושתי', ולא לחשוש כלל לאיסור של לפני עור לא תתן מכשול, משום דאף שאין אומרים לאדם לעשות איסורא זוטא כדי להציל אחרים מאיסורא

רבה, ואסור ודאי להפריש תרו"מ בשבת כדי להציל בכך אחרים מאיסור חמור של טבל, מ"מ בנידון זה, הואיל וכל האיסור של הנותן לו לאכול הוא רק עבירה של נתינת מכשול, וכיון שאם לא יתן לו לאכול הרי יכשל האורח באיסור יותר גדול, נמצא דליכא כלל שום עבירה, כיון דליכא הכא שום נתינת מכשול, אלא אדרבה יש כאן הצלה ממכשול גדול מאד ע"י זה שהחליף אותו בקום ועשה במכשול יותר קטן... ומה שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ, אף על פי שע"י זה לוקח ממנו גוף הפירות של שביעית, היינו מפני שזה ממש אותה עברה, וגם אפשר שע"י הדמים הוא עלול יותר לבוא לידי עברה מאשר אילו היו נשארים אצלו הפירות עצמו, משא"כ בנד"ד, ה"ז דומה למי שקוטע **אצבע מרגלו של חברו בכדי להציל אותו בכך מקטיעת כל היד שלו, דפשוט הוא דאינו קרוי מזיק אלא מתקן, ומצוה הוא דקעביד ולא עברה**, כך גם כאן אינו חשוב כמכשיל אלא אדרבה במעשהו זה הוא מציל אותו מעון חמור של שנאת תורה ולומדי, ולכן נראה דלפי הצורך שפיר רשאי לכבד אותו במאכל ומשתה, וצריך לעשות כן אף על פי שזה בקום ועשה, וכע"ז פירשו קרא דאל תוכח לץ פן ישנאך, דכיון שזה ללא הועיל הרי אתה מכשילו בלאו של לא תשנא את אחיך, ואעפ"כ הדבר צריך הכרע. /הערת המחבר/ +הלום נודע שמרן בעל החזו"א זצ"ל בשביעית סי' י"ב או"ט אינו מתיר בכה"ג באיסור ודאי. +

30. רב יוסף צבי רימון, "ולפני עור לא תתן מכשול",

http://asif.co.il/download/kitvey-et/alon%20shevut/alon%20shevut153/153michshol.html#_ftnref13

אמנם, יש לדון בדברי הגרשו"א. דבריו מובנים רק אם רואים את 'לפני עיוור' כאיסור עצמאי - כך ניתן לראות את התמונה הכוללת. אולם, אם 'לפני עיוור' הוא הרחבה של האיסור הקיים, ורואים אותי כמשתתף באיסור, הרי שלכאורה עצם העובדה שכעת הלה אוכל בלי ברכה, מצרפת אותי למעשה איסור זה, וברור שכאן לא יוכל להיכנס שיקול של 'מה יהיה בעתיד', שהרי כרגע כאילו אני אוכל בלי ברכה (מעין 'אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך'). וכך שמעתי ממו"ר הרב אהרן ליכטנשטיין שליט"א (אמנם, להלכה גם הוא נוטה להורות כגרשו"א - עיין להלן).

נתינת שלום או "יישר כחך" למי שעובר עבירה

31. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שביעית פרק ד הלכה ג

מתני' חוכרין נירין מן העכו"ם בשביעית אבל לא מישראל ומחזיקים ידי עכו"ם בשביעית אבל לא ע"י ישראל ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום: גמ' רבי חייה רבי אימי חד אמר **חורש בה טבאות ואנא נסב לה מנך בתר שמיטתא וחרנא אמר אישר** מ"ד חורש בה טבאות ואנא נסב לה מינך בתר שמיטתא מהו שואלין בשלומן אישר מ"ד אישר מהו שואלין בשלומן **בשלום ישראל שלום עליכם**

דלמא רבי חיננא בר פפא ורבי שמואל בר נחמן עברון על חד מחורשי שביעית אמר ליה רבי שמואל בר נחמן אישר א"ל רבי חיננא בר פפא לא כן אולפן רבי [תהילים קכט ח] ולא אמרו העוברים מכאן שאסור לומר לחורשי שביעית אישר א"ל לקרות אתה יודע לדרוש אין אתה יודע ולא אמרו העוברים אלו עובדי כוכבים שהן עוברין מן העולם ולא אמרו לישראל ברכת ה' עליכם מה ישראל אומרים ברכנו אתכם בשם ה' לא דייכם כל הברכות הבאות לעולם בשבילנו ואין אתם אומרים לנו בואו וטלו לכם מן הברכות הללו ולא עוד אלא שאתם מגלגלין עלינו פיסים וזימיות גולגליות וארנוניות הורה רבי אימי לרדות עמו:

32. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף סב עמוד א

מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית. מחזיקין? והאמר רב דימי בר שישנא משמיה דרב: אין עודרין עם העכו"ם בשביעית, ואין כופלין שלום לעובד כוכבים! לא צריכא, למימרא להו אחזוקו בעלמא, כי הא דרב יהודה אמר להו אחזוקו, רב ששת אמר להו אשרתא... ושואלין בשלומן. השתא אחזוקי מחזיקין, שואלין בשלומן מיבעיא? אמר רב יבא: לא נצרכא אלא ליום חגם; דתניא: לא יכנס אדם לביתו של עובד כוכבים ביום חגו ויתן לו שלום, מצאו בשוק, נותן לו בשפה רפה ובכובד ראש.

33. ידיד נפש שביעית פרק ד

ושואל מאן דאמר האמורא שאומר, שאומרים לגוי חרוש בה טבאות ונאנא נסב לה מינך בתר שמיטתא יסביר לך מהו שואלין בשלומן, אישר מה שראינו במשנה שואלים בשלומם, הכוונה שאומרים לו יישר כוחך. אלא מ"ד אישר אם לחזק ידיהם הכוונה לומר להם יישר כוחך מהו מה הכוונה שואלין בשלומן? ועונה בשלום ישראלי **אם רואה ישראל חורש בשביעית, אף על פי שעובר עבירה אומר לו שלום עליכם מפני דרכי שלום.**

34. ר"ש מסכת שביעית פרק ד

וסוגיא דהניזוקין (דף סב א) כמאן דאמר אישר לא צריכה למימר להו אחזוקי בעלמא והתם פריך השתא אחזוקי מחזיקין להו שואלין בשלומן מיבעיא ולא משני כדמשני בירושלמי (שם) שואלין בשלום ישראל החשודים על השביעית אלא משני רבינא לא נצרכא אלא ליום חגם דתניא לא יכנס אדם לביתו של נכרי ביום חגו ויתן לו שלום מצאו בשוק נותן לו שלום בשפה רפה ובכובד ראש:

35. שיירי קרבן מסכת גיטין פרק ה

מיהו בהא ודאי פליג הבבלי דרישא מוקי לה כמ"ד ומחזיקין היינו יישר וסיפא מוקי לה בעכו"ם ביום אידם אבל לישראל עבריין אין אומרים שלום ולא שייך ביה דרכי שלום כדכתיב אין שלום אמר ה' לרשעים אלא במקיימי תורה כתיב שלום על ישראל:

36. תפארת ישראל - הלכתא גבירתא מסכת שביעית פרק ד

ג עובד כוכבים שחרש שדהו בשביעית. מותר לישראל להכרו אז ממנו לזרעו בח'. אבל מישראל שחרשה אסור להכרו לזרעה בח'. וכ"כ ישראל שרואה עובד כוכבים שחורש או זורע שדהו בשביעית מותר לברכו בהצלחה. ומותר גם לברכו ביום חגו. וכל זה אסור בישראל עבריין:

37. תוספות מסכת גיטין דף סב עמוד א

אשרתא - בירושלמי איכא למאן דאמר דהיינו חרש בה טבאות ולבתר שמיטה נסיבא לה מינך ולישראל אמרינן יישר ואיכא למ"ד דלעכו"ם אמר יישר ולישראל שלום עליכם משמע דלכ"ע לעכו"ם אסור לומר שלום עליך ודלא כש"ס שלנו הכא דלא אסרינן לעובד כוכבים אלא כפילת שלום ונראה דלפי' הירושלמי דמחזיקים ידי נכרים בשביעית ושואלים בשלומם חדא מילתא היא שאומר לו חרש בה טבאות.

38. פני משה מסכת גיטין פרק ה

שלום עליכם. אבל לגוי ס"ל דאסור לשאול בשמו של הקדוש ברוך הוא ולאידך מ"ד דמחזיקין הוא איישר סבירא ליה דשאילת שלום לגוי נמי שלום עליכם הוא:

39. עלי תמר שביעית פרק ד

א"ל רשב"נ אישר. דעתו של רשב"נ הוא דעתו של רבי ור"ז בירושלמי תענית רפ"ג שהחשודים על השביעית בזה"ז שהן מדרבנן המורים היתר לעצמם בגלל כובד הפרנסה ועול המיסים ואינם יכולים לעמוד בנסיון אין לראותם כעבריינים סתם ומותר לברכם ולהתפלל בשביעית שירדו גשמים כדי שיראו ברכה בעמלם עיין שם. והיא גם דעתם של ר"ח בר זרנוקא ור"ש בן יהוצדק בסנהדרין כ"ו, ומפני כן למדו זכות על חורשי שביעית אף בדרכים רחוקים מן ההגיון שלא נתקבלו על דעתו של רשב"ל עד שקרא גם להם חשודים על שביעית וקשר של רשעים עיין שם.

40. עלי תמר שביעית פרק ד הלכה ג

והוא דורש הפסוק במובן שהשלטון הרומי עושה באכזריותו עבירה משולשת, א) שאינם אומרים להחורשים והזורעים הישראלים ברכת ה' עליכם להחזיק ידי העובדים בעבודת האדמה מתוך חובה מוסרית חברותית, ואם היו אומרים כן בכוונה טובה הרי מחוייבין לומר אמן כמ"ש בברכות סוף פ"ח אם ברכך גוי ענה אחריו אמן שנאמר ברוך תהיה מכל העמים. ב) הרי כל הברכות הבאות לעולם בשדה וכרם הוא בשביל ישראל והם גזלו אדמת ישראל ולוקחים להם יבולה ולא נותנים לפחות חלק מברכת היבול לישראל שהם הבעלים של אדמת א"י. ג) מוסיפים פשע על רשעותם שלא די להם שגזלו יבול האדמה שהם של ישראל אלא שמוסיפים גזילה על גזילה שמגלגלים ארנוניות שונות ועד כדי כך שכתבו התוס' בסנהדרין כ"ו בפירוש הירושלמי לעיל ברם הכא המלכות אונסת, שמפני כן התירו לחרוש ולזרוע בשביעית משום ארנוניות דהם איסורי תורה ולא יכולים להתיר משום חסרון ממון, וכתבו התוס' דפקוח הנפש היה כאן ששואל להם המלך מס ואין להם ממה לפרוע והמלכות הרשעה היתה אונסת ע"י תפיסה בכלא והם מתים בתפיסה. על המלכות הרשעה זו נאמר הגזלת וגם רצחת ולפיכך לא רק שחרשו וזרעו בהיתר אלא שקיימו בזה מצוה גדולה של פקו"נ ופשיטא שאומרים אישר על מצוה גדולה כזו שמסרו נפשם על החזקת הישוב בא"י ועל קיום העם ולא הגרו לחו"ל, ואנו מבינים היום היטב עד כמה היה צודק רשב"נ שאמר להם אישר בשעתו וברכת העם כולו היום אישר לאלו גבורי כח עושי דברו שבזכותם קמה לתחיה מדינת ישראל על אדמתו ונזכה עוד להתנחל בא"י השלימה עפ"י גבולות התורה אמן.

41. מגן אברהם סימן שמז

דרך ארץ לומר לאדם שעוסק במלאכה תצלה מלאכתך (שבת ד' פ"ט) ואפי' לעכו"ם אבל מי שעוסק במלאכת איסור אסור לו' לו כך (גיטין ספ"ה):